

14042

884

J. TALPSEPP

Režiitehnikast

EESTI HARIDUSLIIDU KIRJASTUS
TALLINN 1937

JUHISEID

maanäitejuhtidele ja maateatri tegelastele toob ajakiri

„A R E N G“

Igas numbris ilmub maateatri osa, mida toimetab E. Haridusliidu teatrinõunik A. Särev. „Areng“ ilmub 12 k. aastas. Tellimishind: 1 a.—Kr. 2.—, $\frac{1}{2}$ a.—Kr. 1.—.

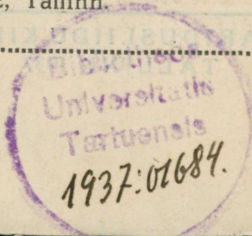
Aadress: Uus 2—2, Tallinn, tel. 452-64.
Tellida saab igast postiasutusest.

Näitetruppide töö on ainult siis häid tulemusi andev, kui töö on organiseeritud kindlakujulise teatriringina. Muretsege endile tutvumiseks

TEATRIRINGI KODUKORD

Hind 10 s.

Saadaval E. Haridusliidust,
Uus 2—2, Tallinn.

1618998x
10775

vajaline selleks, et võimaldada näitejuhile küllaldaselt aega lavastatavasse teosesse süvenemiseks. Näitejuht peab omale tüki armsaks lugema. Peab lugema seni, kuni talle selgub teose mõte-idee, probleemistikud, kompositsiooniline ülesehitus, kõik tõusud ja mõõnad. Lugeses tekib juba lavastuse üldplaan, turgahtab juba mõnigi hää mõte ja tegelased hakkavad elama, liikuma silme ees.

Selliseks »selgeltnägemiseks« peavad meie elukutselised näitejuhid tüki enne läbi lugema 4—7 korda. Muidugi peame saama aru näidendi mitmekordsest lugemisest selliselt, et igale lugemisele järgneb ka läbimõtlemise aeg. Näitejuht P. Põldroos nimetab seda tükisse süvenemisaega, mil tekivad esimesed lavastuslikud probleemid, loominguks eelperioodiks.

Järgneb näitejuhi kabinet-töö laua taga pliatsi ja kummiga režiiraamatusse.

Režiiraamatuid tarvitatakse peamiselt neljas variandis.

- 1) Erikaust paralleelselt tekstiraamatule.
- 2) Harilikku tekstiraamatusse köidetud või kleebitud valged vahelehed.
- 3) Tekst trükitud lehe ühele küljele.
- 4) Harilik tekstiraamat, kuhu tehakse režiimärkeid otse teksti vahele ja valgele äärele.

1) Erikaust võimaldab näitejuhile ruumiliselt põhjalikku režiimärgete ja tegevuse üles-tähendamist, ent ta on säädeproovidel pisut

raske käsitada, sest tuleb alati jälgida kahest raamatust korruga. Erikausta on kasutanud päämiselt kõik meie elukutselised näitejuhid ja teevad seda osaliselt veel praegugi.

2) Režiiraamat vahele asetatud valgete pool- või täislehtedega näib olevat parim moodus, mida tarvitavad praegu meie elukutselised näitejuhid ja mida võib julgesti soovitada ka maateatri juhtidele.

3) Tekst ühel leheküljel on maal, kus kasutatakse päämiselt laenukogusid, läbiviiviidamatu.

4) Harilikku tekstiraamatut, kuhu tehakse režiimärkeid otse teksti vahele, kasutatakse maal seni küll kõige rohkem, kuid seda tööd võiks julgesti nimetada hädaabitööks. Esiteks me rikume laenukogust saadud raamatu ja teiseks ei võimalda teksti vahel olev liig väike vaba ruum küllaldaselt liikumise ega selgituste ülestähendamist. Iga näitetrupp omandagu ühe raamatu, kuhu näitejuht asetab vahele valged lehed ja asub tegema režiid.

Mida tehakse siis režiiraamatusse?

Märgime ära kärped-kopüürid, kuid oleme ka siin otstarbekad, tarvitades väljakujunenud tingmärke lihtsa raamatu määrimise asemel.

Ühe rea võime asetada sulgudesse või ühekordselt läbi kriipsutada, kuid pikemad katked ühendame joonega. Näit.: lk. 6.

JAAK:

Mis võlakirja?! (Seab kähku prillid ninale.)

MART:

Küll saad kohe teada. Kirjuta aga nmi raamatusse.

JAAK:

(Nime kirjutades, mõnitavalt.) Või siis vallavanema-härra kohe ise nüüd hakanud kirju valda mööda laiali vedama, vanasti tegi seda ikka külakubjas.

MART:

(Salvates.) Noh, kui „parun“ pankrotis, siis võib ka vallavanem seda rõõmu endale ikka lubada, et ühe võlakirja kohe isiklikult veel tema nina alla torkab. (Ulatab jaagule kirja.)

JAAK:

(Kirja avades.) Aga, kulla mees, kust sa siis seda nii kindlasti tead, et see on just võlakiri?

MART:

(Väga suureliselt.) Toh-oh, kurat säh! Mees, kes kolmandat aega vallavanem, ei tea, mida tähendab sihuke punaste pitsatitega kiri taarijuselt?! Kurrask! Juba pitsateist tunnen ära, et see on võlakiri! (Kaarlile täsa.) Just sihuke kiri tuli taarijuselt läinud aastal ka ju Alavidriku omale, enne kui selle talu maha müüdi. — (Jaagule.) Mind sa juba petta ei saal

Samuti kriipsutame läbi ühekordse joonega vajaduse puhul terve lehekülje ja kui osutub tarvilikuks jätta vahele mitu lehte, siis ühendame vahelejäätu omavahel hariliku paberiklambriga.

Kui vaja hüpata üle tekstist, mille juure tuleme hiljem tagasi, juhime endid lehekülje numbritega. Näit.: Edasi lk. 25 Anu tekstist; Tagasi lk. 18 Villemi tekstist jne.

Režiiraamatu esilehele või tööraamatusse (abikaust) märgime: 1) Vaatuste ja piltide lehekülgede numbrid. 2) Kes selles vaatuses tegelased. 3) Kus tegevus toimub.

Näit. «Kõrboja peremees».

I vaatus.

1. pilt — Katku talu aida ees. lk. 11—37.

Tegelased: Anu, Jüri, Villu, Eevi.

2. pilt — Kõrboja rohuaia serval. lk. 38—61.

Tegelased: Jaan, Leena, Rein, Madli, Mikk, Anna.

(II ja III vaatuse samuti).

Iga vaatusette joonistame täpse lava-plaani, kus tähistame kõik esemed ja käikude võimalused. Mõned näitejuhid nummerdavad kõik esemed, ukсед ja aknad, et hiljem režiis öelda: Liisi läheb ukse A juure. Villem istub toolile nr. 5 jne.

Teinud need ettevalmistavad tööd, järgneb puht loomingu protsess laua taga detailidesse süvenemisel — ja selle tehniline töö — läbielatu ja -nähtu ülesmärkimine. Näitejuht peab manama silme ette lavapildid, kogu tegevustiku, tegelaste kujud ja nende liikumise. Ta istub kui selgeltnägi oma töö juures ja vaatleb tekstina oma ees lebavat näidendit kui kinolinti.

Lugedes teksti, hakkavad tegelased elama ja liikuma. Me näeme kuhu ja kuidas tegelane astub, kuhu ja kuidas ta istub, me kuuleme ka ta häält ja intonatsiooni ning elame kaasa tegelase tunnetepuhanguile ja mõistame tema hingelisi elamusi.

Peame evima aga ka maalikunstniku kompositsiooni annet ja nägema liikumist ja tege-
laste asetust alati laval nii, et lavapilt oleks
alati ilus, tasakaalustatud ja plastiline. Peame
olema ka psühholoogid ja nägema liikumist
ainult säääl ja selliselt, mis on põhjendatud.

Peame olema aga ka teadlikud lavaliiku-
mise kuldreegleist, mida ei tohi rikkuda.

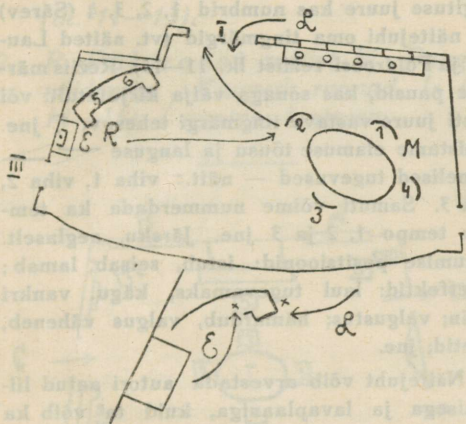
Hääl inspiratsioonil areneb töö võrdlemisi
kiiresti, kuid vahest satume ka nii-öelda pi-
gisse. Järgnev olukord nõuab, et peame ase-
tama oma tegelased teisiti kui seni olime ka-
vatsenud. Peame kustutama maha senitehtud
osatööd ja juhtima liikumist juba uuesti, ar-
vestades ette juhtunud takistusega. Sellest
järeldus: peame olema võimalikult ettenäge-
likud, arvestades liikumisega ja sündmustega
juba paar lehekülge ette. Peame olema val-
vel oma töös kui maletaja, mängides tugeva
vastasega.

Kõigepealt peab meil olema aga kannat-
ust ja püsivust, sest hästi läbikaalutletud re-
žii nõuab tublisti aega. Eraldi olgu see öel-
dud algajaile, kes esmakordselt hakkavad
katsetama ja ei suuda kuidagi manada silme
ette seda tegevustiku «kinolinti».

Meie teatrite elukutselised näitejuhid va-
javad režii tegemiseks 2—4 nädalat aega.

Nüüd vaatleme režii puht tehnilist külge.
Näitejuht märgib režiiraamatusse tegevustiku
alati saalist vaadatuna, kuna näitleja sääde-
proovidel oma liikumise tähistab lavalt vaa-
datuna.

Tegelased tähistatakse enamuses oma alg-
tähega ning liikumise suund noolega. Mööblid
ja esemed nende lavaplaanilise kujuga või
vastava numbriga. Näit.:

1) *E* (va) pöörab raadio mängima
R (utt) jookseb, võtab toolilt supelrätiku
ja tahab väljuda, kuid kohtab ukstel *Lii*-
saga. *M* (ari) katab lauda.

2) *E* istub diivanile 6 *L* korraldab
patju.

Lisaseletused kirjutame kas poole lehe-
külje süsteemis kõrvale või vastavalt üle lehe-
külje joonise juure. Kui olukord nõuab, joo-
nistame terve lavaplaani, kui aga pole see
vajaline, märgime ainult selle mööbli või mööb-
lite rühma, mille juures tegevus toimub.

Kui võimalik, asetame joonise vastavalt
teksti kõrvale, kui aga liikumist ja lisaselgi-

tust rohkesti, siis ei ole see alati võimalik. Et aga näitejuhil hiljem alati selge oleks, millisele tekstile on liikumine määratud, selleks tehakse tekstisse kui ka vastava liikumise ja selgituse juure kas numbrid 1, 2, 3, 4 (Säreva) või näitejuhi oma tingmärgid (vt. näited Lau-
teri ja Põldroosi režiist lk. 11—15). Režiis mär-
gime pausid, kas sõnaga välja kirjutatult, või
teksti juure vastava tingmärgi tehes: v, $\hat{\cdot}$ jne.
Tähistame elamuse tõusu ja languse \swarrow \searrow
astmelised tugevused — näit.: viha 1, viha 2,
viha 3. Samuti võime nummerdada ka tem-
pot: tempo 1, 2 ja 3 jne. Järsku, aeglaselt.
Liikumise positsioonid: istub, seisab, lamab;
helieffektid: laul tugevamaks, kägu, vankri
mürin; valgustus; hämardub, valgus väheneb,
raketid; jne.

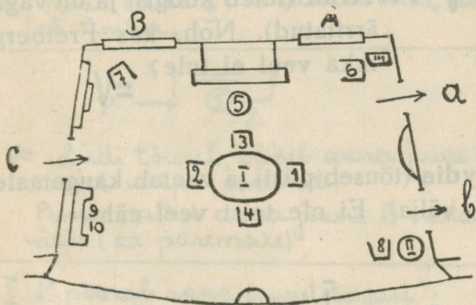
Näitejuht võib arvestada autori antud lii-
kumisega ja lavaplaaniga, kuid ta võib ka
seda muuta, kui see muudatus on kasuks esi-
tatavale tükile. Küll aga peab näitejuht os-
kama panna liikuma tegelasi palju enam kui
on seda ettenäinud autor.

Kui lavastaja leiab tegeliku töö juures,
proovidel, parema idee, parema väljendusvormi
teatavale stseenile kui oli ta seda ette näinud
režiis, siis on alati tal lubatud oma esialgset
režiid muuta, tehes vastava paranduse oma
tööraamatusse. Kuid hoidugem juba liigseist
parandusist, mis võtavad režiilt tema esialgse
mõiste!

Režiil annab lavastusele julguse, näitlejaile
ja näitejuhile enesekindluse töös, mille kaudu
läheneb ka maal kunstilisele küpsusele.

Väljavõtted

1. A. Lauteri režiist O. Lutsu näidendist »Paunvere« I vaatus algus (lk. 11—13).
2. P. Põldroosi režiist M. Pangoli näidendis »Kauged rannad I« (lk. 14—15), I vaatus, 4 stseen.

I vaatus lavaplaan.

Kesksuvine pühapäev. Õhtu eel. Juba enne eesriide avamist kuuldu lavalt mäng ja õrn laul.

Raamatu lehekülg.

Esimene etteaste.

Lydia. Proua Ärak.

Lydia (istub).

✓ Pr. Ärak (tuleb köögist ja on väga ärritatud). Noh, kas Freiberg ikka veel ei tule? =✓

Lydia (tõuseb püsti ja vaatab kaugemale välja). Ei ole teist veel näha.

Pr. Ärak ! Aga nüüd peaks valimised ometi juba mööda olema. Siin mine ootamisega päris lolliks! (Ära kööki.)

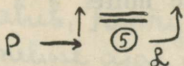
Lydia (äkki): Härr Freiberg, härr Freiberg!

Freiberg (väljast): Ma hiks no tule! !

Vahele asetatud valge leht.

Kaks meeleolu. Alul Lüdi unistab. Süs
ema tuletab talle meele valimistest-ärevus
Lüdi klaveri ees mängib mingit sak-
sa viisi Lüdi istub 5

V Proua tuleb C. Ta seisatab unsel vaa-
tab ümber.

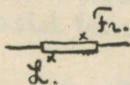
V= Lüdi tõuseb, lähleb akna juure A.
vaatab välja (paremale)
Proua nuttab akna juure B vaatab
välja (ka paremale)

I P. pöörab akna juurest tagasi.
süis P. ära C

Lüdi akna juures A

Lühike paus. Äkki Lüdi märkab ke-
dagi, hüüab.

I Freiberg ilmub löötsutades akna
alla A

Autori tekst (raamatu lehekülg).

Brun: Diplomeeritud revident! |

Cesar: || Kaks kohvi muidugi?

Brun: Ei, minule mitte | võtaksin
parem ...

Fanny: Vorstike?

Brun: Nimelt. |

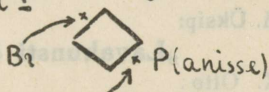
Cesar: Ja sinna juure pudel valget
veini? F

Brun: Kui ta on hästi jahe.

Cesar: Jahe? || Katsuge ise, olge
hädad!

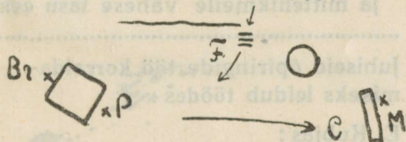
Vahele asetatud valge leht.

I Väga tähtsalt. C kummardab vabandavalt ja II P ja Br istuvad laud I

II ja pöörab kohe leti poole.

Γ C peatub, Fanny, kes juba all ja C sõneluse ajal oli tulnud trepp B, astub nüüd alla.

F Fanny ära

F Teenistus valmis leti juure. Marius leti taga ulatab pudeli ja klaasid (üle leti)

II Lausa juure. Avab pudeli, valab klaasid täis, siis tagasi keskele

Kutsuge ellu

NÄITEKUNSTI ÕPIRING

Tarvilisi tööjuhiseid leiata
õpiringikavast

A. Üksip:

„Lavakunsti õpiring“ ja

K. Otto:

„Hääldamine“

Kummagi kava hind 10 snt.

Õpiringide tööks vajalisi raamatuid laenu-
tab E. Haridusliit (Uus tn. 2, Tallinn).
Liikmeks olevatele seltsidele tasuta
ja mitteliikmeile vähese tasu eest.

Juhiseid õpiringide töö korralda-
miseks leidub töodes

E. Kubjas:

„Õpingid“ Hind 50 snt.

N. Ruus:

„Kuidas õpiringi ellu kutsuda“
Hind 10 snt.

Saadaval Eesti Haridusliidust.

Soodsamatel tingimustel laenutate
näidendeid

Eesti Haridusliidu

TEATRITARVETE LAOST

Tallinn, Uus tn. 2—2.

Tel. 452-02.